

"גם לנשמה מגיע אוכל"

הלות לחסה חיזויס ואקטואליה לפי סדר פרשיות השבוע

פרשת וירא שנת תשפ"ג

1. האם יש מצוה לבקר חולה שהוא צמח? הוכח מפרשת השבוע!
2. מדוע אברהם אבינו הכין בעצמו את הכול לכבוד האורחים בעצמו ורק מים ביקש משליח שיביא?
3. מדוע אברהם חסך דווקא על המים שייקחו רק מעט והוא לא חסך בשאר כל מה שהוא הכין לכבוד האורחים?
4. איך יכול להיות שאשה עינה צרה באורחים והרי הנשים פועלות ומהרגש, ולכן הן מרחמות הרבה יותר מהגברים?
5. באיזה הלכה נחלקו אברהם ושרה האם עדיף לעשות קמח או סולת?
6. איך היה מותר לאברהם לשחוט את בנו הרי הקב"ה לא צווה אותו לשחוט אותו וספק נפשות להקל?
7. האם אברהם אבינו התפלל שהקב"ה יבטל את מצות העקידה ולא יצטרך לשחוט את בנו? הוכח מפרשת השבוע!
8. איך היה מותר לאברהם להניח את עצי העולה על יצחק שהיה קרבן הרי אסור לעשות עבודה בקרבן?
9. מדוע לא לקח אברהם את ישמעאל ואת אליעזר למעשה העקידה כדי שיתחנכו לקידוש השם?
10. איך יכול להיות שלעתיד יתקעו בשופר של אילו של יצחק הרי עולה אסור בהנאה דעובר על מעילה?
11. מדוע לא עשה אברהם אבינו סעודת ברית כשמל את עצמו כמו שעשה כשמל את יצחק?
12. האם אברהם אבינו עשה "פדיון הבן" ליצחק? הוכח מפרשת השבוע!
13. מדוע יצחק הלך יצחק ללמוד תורה אצל שם רק אחר מעשה העקידה ולא לפני העקידה?
14. מדוע מברכים ברוך דיין האמת על אשתו של לוט הרי אין מברכים ברוך דיין האמת רק כשיש צער?
15. הרואה ים המלח האם צריך לברך על זה ברכת עושה מעשה בראשית?
16. מדוע אשתו של לוט אינה מטמא ומה זה שונה ממת שנשרף והשלד קיים?
17. למה אומרים על אדם ששתה יין יותר מדאי שהוא: שיכור כלוט ולא שיכור כנח?
18. מי היה התינוק הראשון שישן בעריסה?

י"ל ע"י בית המדרש "בית - יוסף" רחוב קרית יערים 32 גבעת זאב
ניתן לקבל את העלון בה ניתן לקבל את העלון מידי שבוע

בהודעה ליוצאפ בטלפון: 052-8144488 או בהודעה למייל: m3138357@gmail.com

במחשבה תחילה: פרשת העקידה פותחת בציווי ישיר של הקב"ה לאברהם אבינו: "ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק ולך לך אל ארץ העזרה והעלהו שם לעלה על אחד ההרים אשר אפר אליך". בניגוד לכך, סיופה של פרשת העקידה אינו בדיבורו הישיר של הקב"ה, אלא בדיבורו של פלאך, הקורא אל אברהם בן השמיים: "ויקרא אליו פלאך ה' בן השמיים ויאמר אברהם אברהם ויאמר הנו. ויאמר אל תשלח ירך אל הנער ואל תעש לו פאופה כי עתה ידעתי כי ירא אלוהים אתה ולא חשבת את בנך את יחידך פעני".

והלא דבר הוא! אם תחילת הציווי על פעשה העקידה יצא עפיו של הקב"ה, לפה סוף הציווי, שם התבאר לאברהם שאינו חייב ליחוט את בנו יחידו, נעסר עפיו של פלאך?

דופה שהתשובה לכך היא: שהפקודה להינע עהקרבת יצחק כפיטו הייתה צריכה לבוא דווקא על-ידי פלאך, ולא על-ידי הקב"ה. אילו הציווי היה נאמר על-ידי הקב"ה בעצמו, הפשיטות הייתה שיש כאן ציווי חדש, שבא לבטל את הציווי המקורי. האפת היא שלא היה שום ציווי חדש, אלא פירוש חדש. התגלה שההוראה "והעלהו" לא התכוונה לשיחטה - אלא רק להעלאה על גבי הפזבח (ראה עץ הדעת טוב). העובדה שלא מדובר בציווי חדש, אלא בפירוש חדש, עתבררת בכך שפלאך, ולא הקב"ה בעצמו, התגלה לאברהם.

בזכות פסירות הנפש העילאית של אברהם, זכה אבינו הראשון לגלות פירוש חדש לדבריו של הקב"ה, בזכות פסירות הנפש, אותם פילים יצאו פפירוסים הפשוט, להקריב את יצחק, וקיבלו טובן אחר: להעלות אותו לעולה, לפדרגה של עולה תפיפה, עוד בחיי חיותו. הכוח הזה נעסר לכלל ישראל: על - ידי פסירות נפש, אפשר להגיע לגילויים חדשים, הן בלימוד תורה - גילוי תורה שבעל-פה - והן בפעשים, כפי שהיה בפעשה העקידה.

חז"ל פצוים עלינו לישאל: "עתי גיעו פעשי לפעשה אבותי". בדרכו של אברהם נלך, ובס"ד נזכה כל אחד לגלות ולקיים את חלקו בתורה.

האם יש מצוה לבקר חולה שהוא צמח? הוכח מפרשת השבוע!

ונראה להסביר: משום דאף דאיכא טעמים למצווה, בכל זאת חיוב עשייתה הוא קבוע, כאילו אין לה טעם, כיון שהטעמים הם רק ביאורים לחיוב המצווה, אך המצווה צריכה להיעשות בלא שום טעם, רק לשם שמים שציווה המצווה, ולכן לא יכול לפטור עצמו מביקור חולים, בטענה שאין החולה צריך לשימוש, ויכול להתפלל בעצמו.

ואולי הטעם מה שמצאנו בגמרא במסכת נדרים (דף מ ע"א) שלא הלכו רבנן לבקר את החולה כיון שהיה שם מי שימשנו, והתפללו עבורו אף בלא הליכתם, וגם רבי עקיבא לא הלך לבקר בשביל הצורך, כיון שגם הוא סבר דליכא צורך, אלא מפני שהדין הוא לבקר בכל אופן, ונודמן שהיה גם צורך לשמשו, דאם לא כן איך נמנעו רבנן מלבקר.

אך אולי אפשר לדחות ולומר שהשי"ת בא לבקר את אברהם אבינו כדי לעודדו בעצם ביקורו, מה שאין כן הצמח שגם עידוד אין בביקורו.

החיד"א בספרו ברכי יוסף (יו"ד סימן רמ"ד) הביא מחלוקת הפוסקים האם צריך לקום לפני סומא חכם, ויעוין בגמרא במסכת קידושין (דף לא ע"ב) שרב יוסף שמע קול כרעה דאימיה, אמר איקום מקמי שכינה דאיתא. ומשמע דאף דלא ראתה שבנה קם מפניה, בכל זאת קם. ויתכן דהוא הדין בנידון שלנו, ובפרט דע"י כך הצוות הרפואי גם יטפל בו יותר טוב, וכן כתב הגרמ"ש שטרנבוך בספרו שו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סימן תעח).

****

מדוע אברהם אבינו הכין בעצמו את הכול לכבוד האורחים בעצמו ורק מים ביקש משליח שיביא?

בעצמו ואחד על ידי שליח, ומכל מקום מה שעשה על ידי עצמו שלם הקדוש ברוך הוא בעצמו, ומה שעשה על ידי שליח שלם על ידי שליח, ואם תאמר אם כן ראוי להיות לקחת המים על ידי עצמו, שהוא ראשון, ויראה שכל דבר שיש בו חסרון כיון יותר טוב לעשות על ידי עצמו כדי שיראו שבפנים יפות הוא עושה, אבל המים שאין בו חסרון כיון, אין כל כך צריך לעשות על ידי עצמו. וכך כתוב גם באגרה דכלה בפרשה: יש ללמוד מאברהם אבינו, שמכיוון שהוא היה טרוד מאוד במצווה והיה נחפז שתעשה במהרה, ולא היה באפשרי לו שיעשה הוא כל העניינים קחת המים והלחם, אזי בחר למסור קחת המים לשליח, כי במים אין בו שייכות כל כך ציקנות וכילות, ולקחת הלחם בחר לעשות בעצמו כי השליח פן ינהג קמצנות.

עוד מתרצים הגור אריה ובחידושי הגר"י (סימן יח): שכל דבר שהוא לכבוד הסעודה עשה אברהם בעצמו, אבל לקחת המים לרחיצת הרגלים, שאין זה צריך לסעודה שהוא לכבוד האורח, עשה על ידי

"וירא אליו ה' באלוני ממרא" (יח א) וכתב רש"י במקום: שבא לבקר את החולה.

הגר"י זילברשטיין שליט"א בספרו חשוקי חמד על מסכת בבא מציעא (דף ל' ע"ב) נשאל האם מצוה לבקר חולה שהוא צמח, והוא שוכב על מיטתו כאבן, לא שומע ולא רואה ומחוסר הכרה, ולדברי הרופאים לא ישוב להכרה לעולם, והאם חייבים הבנים לבקר את אביהם כשהוא צמח. ומסיק: עיקר מצות ביקור חולים היא לדאוג לצרכיו של החולה, לעודדו ולהתפלל עליו, לפי זה לכאורה אין כל טעם לבקר אצל "צמח", כאשר צרכיו נעשים, ואין מה להוסיף עליהם, וגם לא ידוע אם יש טעם להתפלל עליו. מאחר והרפוי הוא בדרך נס גדול, ולא טבעי.

וברא"ש על התורה כתב: דנראה דמכל מקום מצוה לבקר גם אדם חולה שהוא צמח, והוא על פי מה שכתב הדרש משה בתחילת וירא על הפסוק "וירא אליו ה'" (בראשית יח א) ממה שנאמר בפסוק "וירא אליו" ולא נאמר שהקב"ה נראה אליו בנבואה, שלכן דרשו חז"ל בגמרא במסכת סוטה (דף י"ד ע"א) וכן בגמרא במסכת בבא מציעא (דף פז) דרשינן שהקב"ה בא לבקר את החולה, מזה ראה גדולה שהחיוב ביקור חולים הוא אף באופן דליכא ב' הטעמים, לא לשימוש ולא לתפלה, כי אצל ביקור השי"ת לא שייכים טעמים אלו, כיון שבידו לרפא אותו אף בלא השראת שכינה מיוחדת לזה באוהלו של אברהם.

"יוקח נא מעט מים ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ ואקחה פת לכם" (יח ד)

וכתב רש"י במקום: יוקח נא - על ידי שליח, והקב"ה שלם לבניו על ידי שליח. מקור הדברים מובאים בגמרא במסכת בבא מציעא (דף פז ע"ב) אמר רב יהודה אמר רב כל מה שעשה אברהם למלאכי השרת בעצמו עשה הקדוש ברוך הוא לבניו בעצמו, וכל שעשה אברהם על ידי שליח עשה הקדוש ברוך הוא לבניו על ידי שליח וכו' יוקח נא מעט מים והכית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם.

מקשים הגור אריה וכן באגרה דכלה ובחידושי הגר"י: למה אברהם עשה את כל הדברים בעצמו חוץ מן המים שעשה על ידי שליח, והרי אנו יודעים שיש מצוה בו יותר מבשלוחו?

הגור אריה למהר"ל מפראג מתרץ: מכיוון שאי אפשר לטרוח בשני דברים כאחת, גם לקחת פת לחם וגם להביא מים, לכן עשה אחד

מקדושתו ולהתערב עמם פן יתלכלך מהם וממחשבותיהם, ולכן בעניין הרחיצה שצריך לרחוץ אותם מגילולים, אמר יוקח נא מעט מים על ידי שליח, ורחצו רגליכם מהרגילות שלכם, כי הכלל מונח שטרם אדם יכנס אל הקדושה מחויב לרחוץ את עצמו ולטהר ולנקות מחלאתו ומטומאת מעלליו ואחר כך והשענו תחת העץ הוא העץ החיים להכניסם אל הקדושה. ולכן אחר כך אמר ואקחה פת לחם כי פת גימטרייה תלמוד דהיינו לאחר שניטהרו ובאו בסוד הקדושה הטריח בעצמו להשפיע להם הקדושה, ואמר להם הטעם כי על כן עברתם על עבדכם, וקרא עצמו בלשון עבד כי הצדיק נקרא בחינת עבד לכל באי עולם שצריך לעבוד עבורם כל מיני עבודות הן להשפיע להם טהרה וקדושה וחכמה ובינה וגם כל השפעות גופניות מה דאפשר. ואף על פי כן נענש שלא שילם הקדוש ברוך הוא לבניו המים כי אם על ידי שליח, כי לפי גודל רחמנותו של הקדוש ברוך הוא על הברואים היה מהראוי שיטה אברהם את עצמו להם אפילו בבחינת הרחיצה ולרחוץ אותם בעצמו ולבטוח על בוראו שישמרנו מכל רע.

* * * *

מדוע אברהם חסד דווקא על המים שייקחו רק מעט והוא לא חסד בשאר כל מה שהוא הכין לכבוד האורחים?

יוצא ונכנס, משום טעם שכתב רבינו יעקב מאורליינש, נהי דגויים ואיסורא לא קפדי אנקיותא קפדי, ובה אתי שפיר כי אברהם אבינו רצה לבטל עבודה זרה, ואם היה נותן להם מים הרבה לרחוץ רגליהם, לא הוי ידעי שכוונתו לבטל עבודה זרה, רק היו סבורים שכוונתו אנקיותא להסיר האבק מעל רגליהם. ולכן אמר 'יוקח נא מעט מים', שלא יספיק לרחיצת הרגלים כולו רק קצת מהם ויישאר קצת אבק, ובה יבינו שכוונתו היה לבטל עבודה זרה ולא אנקיותא.

ובספר הכתב והקבלה מתרץ: זה הדבר היה בבקר בתחילת היום כמו שכתוב כחום היום, והם רצו ללכת לדרכם, כי אין ראוי לנוח בבקר סמוך לתחילת הליכתם, ע"כ אמר אל נא תעבור ר"ל עתה עם היותו בבקר, ולכן אמר ג"כ יקח נא מעט מים כי עדיין בוקר והליכתם מועט ולא יצטרכו לרחיצה רבה לכן אמר מעט מים לא להיותו כילי בהם רק להיותם בלתי נצרכים כעת לרחיצה רבה כפי מעט הדרך שהלכו עד הנה, כך מביא בספר הכתב והקבלה בשם ר"י. ותמה עליו בספר הכתב והקבלה וז"ל ומן התימה על חכם כמותו שלא שם עין השגחתו על דרכי הלשון בזה, כי לשון כחום היום על עץ הצהרים או קרוב לו שאויר היום בוער וחם מהכאת נצוצי השמש, אמנם על עת השחר והבוקר הונח לשון כחום השמש והוא נץ החמה תחילת עולתה על האופק, ורבותינו ברכות כ"ז אמרו גם כן כחום היום בשעה ששית.

עוד אפשר לומר: אמרו מעט מים לא הייתה כי אם למניעת נזק הגוף כי בחום היום אשר נקבי הבשר יפתחו ההיזק קרוב בבוא עליו רבים וקרים לכן אמר מעט מים ללחלח מעט כדי לכבות עייפות רגלים בלבד.

* * * *

איך יכול להיות שאשה עינה צרה באורחים והרי הנשים פועלות ומהרגש, ולכן הן מרחמות הרבה יותר מהגברים?

אמרה שאינה יכולה להזמין אורחים אם לא תיתן לו לסעוד כראוי כי מתביישת ממנו, וכוונתה שמכח זה לא יוכל הבעל להזמין אורחים בכל עת כי הוצאתה מרובה, וא"כ אם יאמר לה שתעשה זה המאכל תעשה טוב ממנו, ועל כן טוב דלא יאמר לה כלום ואז כשתעשה ישווה שניהם, וזה שאמר יהי ביתך פתוח לרווחה ויהי עניים בני ביתך, אבל באופן שלא תרבה שיחה עם האשה לומר שתעשה זה התבשיל או זה, כי אם יאמר לה כך תעשה טוב ממנו, ואתי שפיר דאברהם אמר שיעשה קמח, אבל היא עשתה סולת, מכאן שענינה צרה באורחים, כך תירץ בחתם סופר, עיין בבעל שם טוב על התורה תירוץ נוסף, וכן בכתב סופר.

ובספר אפריון פרשת חיי שרה הקשה על הא דאמרינן אשה עיניה צרה באורחים, ולכאורה כיון שהנשים רכי לבב בטבען, מהראוי היה להן לרחם ביותר על האורחים, אך י"ל הטעם כי האיש אשר לפעמים גם הוא נודד מביתו מרגיש יותר בצער העני והאורח, מהאשה אשר כל כבודה פנימה ואינה מרגשת בצער האורחים.

ובבן יהודע במסכת בבא מציעה (פ"ז) כתב דבר נפלא: דאברהם ידע שלשרה יש לה עין טובה, ואין עיניה צרה באורחים, לכן אמר קמח כדי שתאמר סולת, ובה תתברר עין טובה שלה, ולפי זה מוכרח לומר דאשה דעלמא עיניה צרה, דאם כל אשה יש לה עין טובה, מה חידוש

שליח, ובה שילם הקדוש ברוך הוא לישראל, כי מה שהוא צורך סעודה עצמו כגון נתינת ירידת המן והגיז להם השלו על ידי עצמו, אבל המים אין שם הסעודה עליהם, לפיכך היה זה על ידי שליח. וכן כתב בחידושי הגר"י בפרשה (סימן י"ח) שרחיצת הרגלים הייתה רק משום שלא רצה להכניס ע"ז לביתו וכדאיתא ברש"י ולא הייתה הרחיצה מעשה הכנסת אורחים דהרי לא הייתה הרחיצה למענם, ומשום כך לא עסק בזה אברהם בגופו, משא"כ ואקחה פת לחם שם היה עצם מעשה המצווה של הכנסת אורחים ולכן עשה אברהם בעצמו, ומקשה שלפי זה צריך עיון מדוע נתבע אברהם על זה והקב"ה נתן מים לבניו גם כן על יוקח שליח בגדר מדה כנגד מדה, הרי לא היה שום טעם שיעסוק אברהם עצמו בהבאת המים לרחיצת רגליהם, דרך בהטבה ובהכנסת אורחים עסק אברהם בגופו וצ"ע.

עוד נראה לומר: שדרכו של הצדיק לקרב כל בני עולם לעבודת ה' יתברך ומכל שכן אברהם אבינו ע"ה שהקריא שמו יתברך בפי כל הברואים, רק שמתחילה נדמה לו שהם ערביים לא רצה לרדת

"יוקח נא מעט מים ורחצו רגליכם" (יח ד).

ומקשים הרד"ק, האור החיים, והשם משמואל ועוד מפרשים: מדוע דווקא במים אברהם אבינו חסד וביקש שייקחו רק מעט מים והוא לא חסד בשאר דברים.

החפץ חיים פרשת לך לך (עמוד קלו) מתרץ: מים כיון שלא הכין בעצמו רק שלח שליחים אינו רשאי להיות מהדר במצוות על החשבון של השני. וכעין זה מסופר שהגה"צ רבי ישראל סלאנט זצ"ל נשאל מדוע הוא חוסך מים כדי ליטול ידיו במשורה, והרי נאמר בגמרא במסכת שבת (דף ס"ב ע"ב) שהידור הוא ליטול ידיים בשפעת, וענה המשרתת ממלאת את מיכל המים בשאבה מן הבאר על כתפה ואי אפשר להדר במצוות על חשבון של השני.

האור החיים מתרץ: לא רצה לשנות כמנהג הלקוח באורחים שהיו מקדימים לרחוץ רגליהם לחששת עבודה זרה כמו שאומר המדרש בראשית רבה (פ"ו) ואומר מעט זה מנהגו לומר לאורחים להראות כי אין טורח הרבה עליהם שלא לביישם.

בווי העמודים (עמוד גמילות חסדים פרק י"ג) מתרץ: על פי מה דאיתא במשנה במסכת עבודה זרה (דף מט ע"ב) עבודה זרה כיצד מבטלה, קירסם וזירד נטל ממנה מקל או שרביט אפילו עלה הרי זו בטלה. ורש"י פירש ורחצו רגליכם כסבור שהם ערביים ומשתחוים לאבק שברגליהם, וכוונתו היה לבטל עבודה זרה. וידוע מה שהביא התורת טעאת כלל ראשון דין זה וזה לשונו: נוהגים להתיר אפילו אין ישראל

"וימחר אברהם האהלה אל שרה ויאמר מהרי שלש סאים קמח סולת לושי ועשי עוגות" (יח ו).

אומרת הגמרא במסכת בבא מציעה (דף פ"ז ע"א) כתיב קמח וכתוב סולת, אמר רבי יצחק מכאן שהאשה עיניה צרה באורחים יותר מן האיש.

ומפרש רש"י: הוא אמר סולת והיא אמרה קמח. ואולם בגמרות ישנות הגרסה ברש"י היא הפוכה, ובבכור שור (שם בבא מציעה) הביא שני גרסאות "הוא אמר קמח והיא אמרה סולת", וכך משמע גם מלשון הכתוב שנאמר קודם קמח, ומשמע שאת זה אמר אברהם לשרה והשיבה לו בסולת.

ולכאורה יש להקשות: היכן מוכח מכאן שאשה צרה עיניה באורחים, הרי מוכח מכאן ההיפוך הגמור, כי הלא סולת משובחת מקמח. ועוד קשה: הרי הנשים בטבען יותר רחמניות מהאנשים.

וכתב בחתם סופר: על פי מה דאמרו במסכת אבות (פרק א' משנה ה) "יהי ביתך פתוח לרווחה ויהיו עניים בני ביתך ואל תרבה שיחה עם האשה" וקשה מה שייכות זה לזה, אך יש לומר כי כן דרך העולם שאם רוצה להזמין אורחים מרבה האשה בתבשילים וכל מיני מעדנים כי

ובחנתם סופר כתב לפרש דבר נפלא: "ואברהם ושרה זקנים באים בימים חדל להיות לשרה ארח כנשים" דשרה אמנו לא הייתה לה המידה כשאר נשים שהם צרות באורחים, אלא שמחה להכניס אורחים.

יש במידתה של שרה כדי שבא לברר אברהם אבינו אותה בדבר זה, מאחר דאיכא עין טובה בכמה וכמה נשים דעלמא. ומסיק ונראה לפרש הטעם בנשי דעלמא, דעיניהם צרה באורחים: משום דנשים דברניות, ולכן יש לה תאוה לדבר עם בעלה הרבה, וקשה לה הכנסת אורחים לביתה, דאז אינה יכולה להרבות בדברים עם בעלה כרצונה, ועל כן עיניה צרה באורחים כדי שלא ירגילו לבא לביתה.

****

באיזה הלכה נחלקו אברהם ושרה האם עדיף לעשות קמח או סולת?

לידך, ואי אפשר לעשותה בבית האסורים יעשנה, דהוא פסק זריזים מקדימים למצוות עדיף ממצווה מן המובחר, וכן סבר אברהם דעדיף לתת קמח לפני האורחים שזה עושים יותר מהר אף על פי שסולת יותר משובח מכל מקום כיון שזה לוקח יותר זמן זריזים עדיף, מה שאין כן שרה אמנו אחזה כמו שיטת שו"ת חכם צבי (סימן קו) דמצווה מהמובחר עדיף אף על פי שאינו בזריזות לכן סברה שעדיף לתת סולת אף על פי שלוקח יותר זמן לעשותו.

הנה בחנתם סופר בהקדמה למסכת חולין כתב שהייתה מחלוקת בין שרה ואברהם האם לתת קמח או סולת היה במחלוקת הפוסקים המפורסמת, דהנה בשו"ת הרדב"ז (סימן י"ג), וכן פסק המגן אברהם (או"ח סימן כ"ה ס"ק ב) כתב וז"ל מי שהיה חבוש בבית האסורים ונתנו לו רשות לצאת פעם אחד בשנה להתפלל אין חוששים למצווה קלה או חמורה ואינו צריך לחכות ולצאת להתפלל ביום הכפורים, אלא כיון דקימ"ל אין מעבירים על המצוות, המצווה הראשונה שבא

****

איך היה מותר לאברהם לשחוט את בנו הרי הקב"ה לא צווה אותו לשחוט אותו וספק נפשות להקל?

דבר ביד צריך לשלוח את היד, והווה ליה למיימר סתם וייקח את המאכלת, אבל כן הוא הדבר אברהם אבינו לא התנועע שום אבר לא אם בהפקת רצון יוצרו, והנה הורגלו איבריו בכך עד ששום אבר לא רצה לעשות שום פעולה רק שיהיה בזה מצוה, והנה כאן לא צווה השי"ת את אברהם שישחט את יצחק, אלא הקב"ה רק אמר לאברהם: קח נא את בנו וכו' והעלהו שם לעולה, אם כן באותו רגע שאברהם העלה את יצחק על המזבח הוא קיום המצווה, מה שאין כן המעשים שאחר כך לא היה בזה שום מצוה, וכן לא רצתה ידו של אברהם לעשות את הפעולה, וזה שנאמר: "ויבן שם אברהם את המזבח" - הנה זה מצוה, וכן ויערוך את העצים, וכן ויעקד וכו', וכן וישם אותו על וכו', וכאן כבר נגמר ציווי השי"ת כי לא עלה על לב השי"ת לשחוט את יצחק ושוב לא רצתה היד לזוז ממקומה ליקח את המאכלת, והנה אברהם אבינו חשש בדבר דילמא הוא מעשה שטן, וישלח אברהם את ידו בכח ותקיפות וייקח את המאכלת וכו', וזה מה שנאמר: "וישלח אברהם" דהרי לכאורה תיבת אברהם מיותר, שהרי הוא מדבר איתו, רק הורנו בזה להיות שמו אברה"ם רמ"ח, כבר קידש רמ"ח איבריו לבל יעשו שום פעולה רק בהפקת רצון היוצר, ע"כ לא רצתה היד לעשות הפעולה עד ששלחה בכח ועוז, עד שהשיבו המלאך את תשליח ידך, כי כדן עשתה היד שאין בזה מצוה.

"ויאמר אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה, כי עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה ולא חשכת את בנך את יחידך ממני" (כב יב).

איתא במדרש רבה ורש"י במקום מביא את הדברים: אמר רבי אבא אמר לו אברהם אפרש לפניך את שיחתי, אתמול אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע, וחזרת ואמרת קח נא את בנך, עכשיו אתה אומר לי אל תשלח ידך אל הנער, אמר לו הקב"ה "לא אחלל בריתי ומוצא שפתי לא אשנה" (תהלים פ"ט ל"ה) כשאמרת לי קח, מוצא שפתי לא אשנה, לא אמרתי לך שחטוהו, אלא העלהו, אסקתיה אחתיה. ובגמרא במסכת תענית (דף ד ע"א) מובא על הפסוק (ירמיה ז) "ולא עלתה על ליבי" זה יצחק בן אברהם, ופירש רש"י דבאמת לא צווה ולא אמר אלא כדי לנסותו.

ובשפת אמת העיר: דרש"י בחומש מביא בשם המדרש דלא אמר ליה שחטוהו אלא העלהו אסקתיה אחתיה, ואפשר מדרשים חלוקים הם. ובמעגלי צדק בפרשה כתב דבר נפלא: דעיקר גדול בישראל הרוצה לעבוד השי"ת שלא ימצא היתרים לעצמו כגון בדינים של ריבית ושל השגת גבול ושמירת שבת קודש אשר יש מקום לומר היתרים ולפרש הדין בדברי השולחן ערוך באופן שיהיה מותר ולכן נאמר בגמרא הרוצה טריפה לעצמו, נראה לי הכוונה שרואה שהדין הוא שהוא טריפה אף במקום שהיה יכול לחפש סברה להיתר, והנה בענין העקידה אשר נאמר לא עלתה על ליבי שלא היה הכוונה לשחוט את יצחק כלל רק העלהו לעולה ולא שיעשנו עולה ומאחר שהעלהו אין צריך יותר, ומכל מקום נאמר "וייקח את המאכלת לשחוט" ועל כרחך שאברהם אבינו לא חיפש היתרים בסברות ופירושים כלל רק עשה הדבר כמאמרו דסתם פירוש העלהו לעולה עולה ממש שישחטנו, וזהו ניסיון יותר הגדול שלא לילך אחרי שום סברות ולכן החשב לניסיון גדול.

ובאגרה דכלה כתב דבר נפלא: על מה שכתוב בפרשה (כ"ב י) "וישלח אברהם את ידו וייקח את המאכלת" דהקושיא מפורסמת למה ליה למיימר וישלח אברהם את ידו וייקח וכו', ומי לא ידע כי ליקח איזה

****

האם אברהם אבינו התפלל שהקב"ה יבטל את מצות העקידה ולא יצטרך לשחוט את בנו? הוכח מפרשת השבוע!

ואולם המהרש"א בגמרא במסכת תענית (דף ט"ו ע"א) חולק על זה: שכתב וז"ל לא שנענה במה שלא נשחט יצחק אלא על שבקש ממנו יתברך "אלוהים יראה לו השה לעולה" ואולי חטא במחשבה שעולה באה על המחשבה ונתקיימה מחשבתו, ועיין בקרן אורה שם בתענית מה שכתב בזה.

"ויאמר קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק ולך לך ארץ המוריה והעלהו שם לעולה על אחד ההרים" (כב ב)

יש לחקור האם אברהם כשנצטווה לעקוד את בנו האם התפלל שיתבטל הציווי או אולי מיד אברהם הסכים ואפילו לא ניסה להתפלל.

הנה איתא במשנה במסכת תענית (דף ט"ו ע"ב) שבתעניות מתפללים ומבקשים "מי שענה לאברהם אבינו בהר המוריה הוא יעננו. משמע מזה שאברהם התפלל בשעת עקידה תפלה שבנו לא ישחט ונענה. וכך כתב שם הר"ן, וכן התוספות יום טוב בשם הירושלמי שענייתו של אברהם אבינו בהר המוריה על הצלתו של יצחק היא.

השלי"ה הקדוש הקשה על דברי המהרש"א קושיא עצומה: וז"ל כי דייקת שפיר תמצא בפסוק ובדברי רבותינו ז"ל בראשית רבה (פניו ס"ד) שהיו אב ובנו מצדדים להיפטר ממיתה זו, אם בפסוק כתיב (בראשית כ"ב ח) "ויאמר אברהם אלוהים יראה לו השה" וזו היה תפלה ממנו שימצא השם יתברך שה במקומו, וסיים אחר כך ואם לא

מידותיו של הקדוש ברוך הוא, ובריש פרשת וארא (שמות ו' ט') כתב רש"י, שאמר השם יתברך אל משה רבינו ע"ה חבל על דאבדין ולא משתכחים על אברהם אבינו שלא הרהר אחר מידותיו של הקדוש ברוך הוא.

ומתוך השל"ה הקדוש: כי אברהם אבינו היה יכול לפטור את עצמו ממצות השם יתברך בזה בשורת הדין, על דרך לדברך הראשונים אני מאמין שאמר לי הקדוש ברוך הוא: "כה יהיה זרעך", וכן אמר לו "כי ביצחק יקרא לך זרע", אם כן כשלא היה שוחט את יצחק היו מתקיימים דברי הקדוש ברוך הוא הראשונים, ובבראשית רבה (פני"ו ס"ו) "ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה" אמר רבי יוחנן, אמר לפניו, ריבונו של עולם, בשעה שאמרת לי "קח נא את בנך את יחידך" היה לי מה להשיב, אתמול אמרת לי 'כי ביצחק יקרא לך זרע', ועכשיו 'קח נא את בנך', וחס ושלום לא עשיתי כן, אלא כבשתי רחמי לעשות רצונך כו', ביאור המאמר הוא כמו שכתבתי, כי הייתי יכול לפטור את עצמי לקיים דברך הראשונים, ועל כל זאת לא עשיתי כן, אלא כבשתי רחמי, הגדיל הדבר שאף עשיתי נגד מדתי שהיא רחמים מדת חסד, ומכל מקום התפללו אברהם ויצחק שיהיה נפדה מהמות, כי לא עשו בזה נגד ציווי המקום, רק רצו להחזיק דברי הקדוש ברוך הוא הראשונים, ואם לא הייתה זאת הבטחה הראשונה, חס ושלום שיעלה על לבם להתפלל כנגד הציווי הזה.

****

איך היה מותר לאברהם להניח את עצי העולה על יצחק שהיה קרבן הרי אסור לעשות עבודה בקרבן?

לעולה, בשלמה עד השתא היה סבור שהוא בעצמו יהיה העולה, אך השתא כיון שרואים שהוא הניח עליו העצים והרי עבודה אסור בקדשים, אם כן מוכח שהוא לא יהיה העולה, לכן שאל הנה האש והעצים, רצה לומר כיון שמונחים עלי העצים אם כן איה השה לעולה, והשתא שפיר השיב לו אברהם אלוהים יראה לו השה ואם לאו לעולה בני, אבל עד השתא עדיין לא הקדשתך ומותר לעבוד בך.

בדברי חנוך מתוך: על פי מה דאיתא בגמרא ירושלמי במסכת פסחים (פרק ו') מובא בתוספות במסכת פסחים (דף ס"ו ע"ב) דכל עבודה של צורך הקרבן אין בו מעילה ויליף מפרה כי היכי דלא חשיב עבודה מידי דלצרכה לפסלה הכי נמי לא חשיב עבודה להתחייב במעילה, לפי זה אתי שפיר שהיה מותר להניח את עצי העולה על יצחק כיון דהויה צורך קרבן.

****

מדוע לא לקח אברהם את ישמעאל ואת אליעזר למעשה העקידה כדי שיתחנכו לקידוש השם?

עוד אפשר לתרץ: שחשב בהיותו רואה שען קשור על ראשו המקום מקום מקודש כמו הר סיני שנאמר בו שצאן ובקר, וגם איש לא יראה בכל ההר ההוא.

האזנים לתורה ובמשך חכמה מתרצים: כי אברהם אבינו היה כהן גדול, והמקום היה מקום קודש הקדשים, ומעשה עקידה היה ביום כיפור לפי שיטה אחד במדרש, וכשהכהן גדול נכנס ביום הכפורים לקודש הקדשים אסור אז לאף אחד להיות שם, כנאמר וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר בקודש, על כן לא לקח עמו את הנערים.

****

איך יכול להיות שלעתיד יתקעו בשופר של אילו של יצחק הרי עולה אסור בהנאה דעובר על מעילה?

בספר יום תרועה על מסכת ראש השנה (דף כח ע"א) הקשה: איך מותר לתקוע בשופר שעשוי מקרנו של אילו של יצחק דהויה עולה, הרי אסור ליהנות משופר של עולה, דעובר על איסור מעילה.

היום תרועה מתוך: על פי מה דסבירא ליה לרבי אליעזר זבחים (פ"ו דקרניים) שפירשו מהעולה לאחר זריקת דמים אין מועלים בהם, לפי זה אתי שפיר, דמייירי שפירשו כאן לאחר זריקה.

ימציא לו השם יתברך שה אזי "לעלה בני". מכל מקום התפלל הוא שיעשה לו השם יתברך נס, ושעל זה אנו אומרים בסליחות "מי שענה לאברהם אבינו בהר המוריה הוא יענונו" כי הוא נענה על תפלתו, ואם כן מהו זה השבח המופלא, הלא אמרו רבותינו ז"ל סיפרי (פרשת אמור ט' ה), וכן בילקוט שמעוני (ח"א רמז תרמ"ג) המוסר עצמו לקדושת השם על מנת שיעשה לו נס... ואם נעשה לו נס בוודאי לא נקרא מקדש השם מאחר שכוונתו היה על הנס, ובדברי רבותינו ז"ל מצינו גדולה מזה, איך היה אב ובנו מתפללים שיהיה ניצול ונפדה ממות, איתא בילקוט ילקוט שמעוני (ח"א רמז ק"א) וישם אתו על המזבח (בראשית כ"ב ט) עיני אברהם בעיני יצחק, ועיני יצחק בשמי שמים, והיו דמעות נושרות ונופלות מעיני אברהם, עד שהייתה קומתו משוטטת בדמעות. אמר ליה, בני, הואיל והתחלת על רביעית דמך יוצרך יזמין לך קרבן אחר תחתיד, באותה שעה פער פיו בבכייה וגעה געיה גדולה, והיו עיניו מרופפות וצופות לשכינה, והרים קולו ואמר 'אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרתי' (תהלים קכ"א א) אמת מה נהדר מה שהיה מוכן לעשות זה המעשה אם לא יהיה נענה בתפלתו, מכל מקום לא קיים 'עבדו את ה' בשמחה וביקש תצדקי לפטור מזה, ואם כן מה זה השבח הגדול שנשתבח. ועוד קשה ממה שנאמר (בראשית כ"ב ה) 'נלכה עד כה', ופירשו רבותינו ז"ל במדרש בבראשית רבה (פני"ו ס"ב) וכן בילקוט שמעוני (ח"א רמז ק) שאמר נראה היכן הוא יכה יהיה זרעך' (בראשית ט"ו ה) חס ושלום איך יהרהר אברהם אבינו אחר

וייקח אברהם את עצי העולה וישם על יצחק בנו" (כב ו).

מקשים בחנוכת התורה, ובמלבי"ם: לכאורה יש להבין איך היה מותר לאברהם להניח את עצי העולה על יצחק שהיה קרבן, הרי אסור לעשות עבודה בקרבן, דעובר על איסור מעילה.

המלבי"ם מתרץ: על פי מה דיש לדקדק למה שאל יצחק איזה השה לעולה דווקא לאחר שהניח עליו העצים, ואפשר להסביר על פי מה שאומרת הגמרא במסכת פסחים (דף ס"ו) פעם אחת חל ערב פסח להיות בשבת וכו' אמר ליה רבי שכח ולא הביא הסכין מערב שבת מהו וכו' למחר מי שפסחו גדי תוחב לו בקרניו וכו' ופריך הגמרא והא קעביד עבודה בקדשים, ומשני בתחילה מכניס אותו לעזרה והדר מקדיש ליה, אם כן יש לומר דזאת הייתה השאלה ששאל יצחק דכתיב וייקח אברהם את עצי העולה וישם על יצחק בנו, על כן שאל איה השה

וייאמר אברהם אל נעריו שבו לכם פה עם החמור" (כ"ב ה).

מקשים הספורנו, ורבינו בחיי, וכן בחזקוני, ובחתם סופר (בתורת משה), וכן בתפארת יהונתן: מדוע לא לקח אברהם את ישמעאל ואת אליעזר למעשה העקידה, כדי שיתחנכו למצוות קידוש השם?

הספורנו, ורבינו בחיי, והחזקוני מתרצים: משום שירא היה פן יעכבוהו מלשחוט את בנו, לכן אמר להם שבו לכם פה עם החמור.

ובתפארת יהונתן ובחתם סופר (תורת משה) מתרצים: משום שהיה יום טוב או יום כיפור, ומצוה על שביתת בהמתו, וגם נעריו לבל יצאו חוץ לתחום לכך צווה להם ליישב במקומם, מה שאין כן אברהם ויצחק היה להם ציווי, לכן היה מותר להם.

וייקח את האיל ויעלהו לעולה תחת בנו" (כב יג).

בפרקי דרבי אליעזר (פרק ל) נאמר קרניו של איל, של שמאל שתקע בו בהר סיני, שנאמר "ויהי במשך בקרן היובל" ושל ימין שהיא גדולה משל שמאל שהוא עתיד לתקוע בה לעתיד לבא, שנאמר "ויהיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול והיה ה' למלך על כל הארץ".

מכיוון שבדרך כלל איל כזה פסול לעולה, לכן אין לו דין של שופר של עולה ממש בכל הכרוך.

בשו"ת ציץ אליעזר (חלק ט"ו סימן ו) מתרץ: מפני שבאמת איל זקן כזה פסול לעולה, וזה שהקריבו את זה, היה הוראת שעה בלבד, ולכן

מדוע לא עשה אברהם אבינו סעודת ברית כשמל את עצמו כמו שעשה כשמל את יצחק?

"ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק" (כא ח).

לעשות סעודת מילה בלילה שאחר יום המילה, ותמה אני על מה סמכו בזה, והלא מכיוון דעיקר חיוב הסעודה ילפינן מן ביום הגמל. ודבר ידוע הוא, דכל מקום שנאמר ביום מצוותו ביום דווקא, כמבואר במשנה ובגמרא במסכת מגילה (דף כ ע"ב) לפי הנ"ל אתי שפיר דהנה כפי שנתבאר מקור הסמך שעשה אברהם סעודה ביום מילת יצחק נובע מפרקי דר"א ע"פ הדרש ביום הגמל ובאותן פרקי דרבי אליעזר (פרק כ"ט) מבואר דאברהם מל עצמו ביום הכפורים עיין תוספות במסכת ראש השנה (דף י"א ע"א) א"כ ניחא מה שלא עשה סעודה במילתו, אבל אם נימא דמותר לעשות סעודה בלילה שאחר יום המילה אכתי קשה למה לא עשה סעודה במילתו במוצאי יום הכפורים.

רבינו בחיי (בראשית י"ז י"ג) כתב עוד טעם נפלא לסעודת ברית ע"פ מה דאיתא במדרש פדר"א (פרק כ"ט) מצות מילה היא כענין קרבן, וכשם שדם הקרבן לכפרה על המזבח כך דם המילה מכפר, ועל כן מצוותה ביום השמיני, כי הקרבן לא יהיה כשר עד היום השמיני, שנאמר (ויקרא כ"ב כז) "ומיום השמיני והלאה ירצה", וכשם שכתוב בקרבן (שמות כ"ט ל"ג) "ואכלו אותם אשר כפר בהם", שאכילת הקרבן לכפרה כך ישראל עושים סעודה ביום המילה.

ובשו"ת חוות יאיר (סימן ע) כתב עוד כמה רמזים לסעודת ברית.

א. מהא דכתיב (שמות י"ב מ"ד) ומלתה אותו אז יאכל בו, ואז בגימטריה שמונה דמרמזו על ברית מילה יאכל בו, דהיינו שיעשו סעודה. ב. ראשי תיבות של "מילה" משתה יעשה לכל הקהל.

והנה נחלקו הפוסקים האם סעודת ברית מילה היא מצות עשה דאורייתא או שזו מצווה רק מדרבנן.

בשערי תשובה (סימן תקנ"א ס"ק לג) כתב בשם ספר אור נעלם דסעודת מילה בזמנה מצוה דאורייתא, והביא ראיה מדברי רש"י במסכת נדה (דף לא) שלא יהיו הכל שמחים שאוכלים ושותים בסעודת ברית מילה. אבל בשו"ת בית יעקב (סימן עג) כתב שזה רק דרבנן וקרא אסמכתא בעלמא, ועיין באריכות בברכי יוסף (אורח חיים סימן קל"א ס"ק ד).

****

האם אברהם אבינו עשה "פדיון הבן" ליצחק? הכוח מפרשת השבוע!

ובספר עבודת אפרים (הלכות תחנון ונפילת אפיים ח"ב פרק כ עמוד רצג) הביא את דברי הילקוט אברהם, והוסיף שם שבספר פענח רזא בפסוק המדבר על לידת בניה של תמר, "וייהי בלדתה ויתן יד ותיקח המיילדת ותקשר על ידו שני לאמר זה יצא ראשונה". והקשה שם למאי נפק"מ מי יצא ראשונה? וכתב שבימיהם היה כל אחד מייחד שדה לכתובת אשתו, והבכור שלה היה נוטל בזה פי שניים, ועוד י"ל שהנפק"מ היא לענין פדיון בכור, שבפטר רחם תליא רחמנא.

והביא שרבי חיים פלאגיי בספרו ובחרת בחיים (פרשת וישב) כתב שאמנם תמר הייתה בתו של שם שהיה כהן ואם כן בנה פטור מפדיון הבן, אולם היה זה אחר שניטלה ממנו הכהונה, והוי ישראלית, ומה שיהודה אמר הוציאנה ותישרף כדן בת כהן שזינתה שדינה בשריפה היה הוראת שעה ולא מעיקר הדין, ורבינו בחיי (פרשת לך לך) כתב: שיהודה לא ידע שניטלה הכהונה משם בן נח"י. ועוד הביא שם ליישב שמצוות פדיון בכורות התחדשה רק אחר מכת בכורות ביציאת מצרים, ומצוות שנתחדשו עם הזמן, לא קיימו האבות.

ועוד כתב ליישב על פי דברי הגמרא במסכת יבמות (דף סד ע"ב) שדורשת מהפסוק: "ותהי שרי עקרה אין לה ולד" ששרי ילדה בנס משום שלא היה לה בית ולד. ולפי זה י"ל שכיון שילדה על פי נס לא שייך לומר שזה פטר רחם.

ועיי' שהרחיב בזה, והביא דעות שסוברים שבאמת אברהם כן עשה פדיון ליצחק, ורמז לדבר "ביום הגמל" ש"הגמל" זה ראשי תיבות גמר שלושים מיום הוולדו.

הנה כתב בבית יוסף (יורה דעה סימן רסה) וז"ל כתב ה"ר דוד אבודרהם (עמוד שני"ד) נהגו לעשות סעודה ביום המילה, ויש סמך מהמדרש פרקי דר"א (פכ"ט) ובמדרש שוחר טוב (מזמור קי"ב) שאומר על הפסוק (בראשית כ"א ח) "ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק" ביום ה"ג מל את יצחק שעשה משתה ביום השמיני. וכן משמע בגמרא שהיו עושים סעודה ביום המילה דרב פפא כתובות ח' סבר לברוכי שהשמחה במעונו, אי לאו משום צערא דינוקא.

וכן גרסינן בגמרא במסכת שבת (דף ק"ל ע"א) תניא רבן שמעון בן גמליאל אומר כל מצוה שקבלו עליהם בשמחה כגון מילה דכתיב (תהלים קי"ט קס"ב) "שש אנכי על אמרתך עדיין עושים אותה בשמחה", ופירש רש"י בשמחה שעושים משתה, וכתבו התוספות (שם ד"ה שש) בשם רבינו תם ויעש אברהם משתה גדול ביום ה"ג מל את יצחק דהיינו ביום השמיני דמילה.

ומקשים בספר הדרש והעיון, וכן בתורה תמימה (הערות בראשית פרק כא הערה ח): אמאי לא מצאנו לאברהם אבינו שעשה סעודה ביום שמל את עצמו, כמו שמצאנו שעשה ביום שמל את יצחק.

בספר הדרש והעיון מתרץ: על פי מה שמובא בשערי תשובה (סימן תקנ"א ס"ק ל"ג) בשם שו"ת אור עולם (סימן ט) דדווקא סעודת מילה בזמנה יש לה עיקר, אבל סעודת מילה שלא בזמנה אין לה שורש ועיקר בש"ס, לפי הנ"ל אתי שפיר דאברהם כשמל את עצמו הויה מילה שלא בזמנה לכן לא עשה סעודה, מה שאין כן כאשר אברהם מל את יצחק. ואולם מיד דוחה תרוץ זה: על פי מה שכתבו בפוסקים מהר"א פרוש לך דכיון שרק עכשיו נצטווה על המילה, הויה כמילה בזמנה, אם כן הסעודה היא גם כן מצוה. וכן לפי מה שכתב המשנה ברורה (או"ח סימן רמ"ט ס"ק י"ב) דאף במילה שלא בזמנה, סעודת הברית מצוה, אם כן נמי אי אפשר לתרץ כן.

ובתורה תמימה (הערות בראשית פרק כא הערה ח) מתרץ: על פי מה שכתב המג"א (או"ח סימן קל"א ס"ק י"א) דיש מקומות שנוהגים

"וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים כאשר צוה אותו אלוהים ויגדל הילד וייגמל ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק" (כד ח)

בספר ילקוט אברהם (לרבי אברהם ליפשיץ זצ"ל הונגריה תרצ"א חלק יו"ד סימן ש"ה דף קיא ע"ב) דן מדוע לא מצאנו בשום מקום בתורה וכן במדרשי חז"ל שאברהם עשה פדיון הבן ליצחק.

ולגבי ישמעאל לא קשה לפי מה שמובא ברש"י (טו ה) שהגר הפילה נפלים קודם לידת ישמעאל, ואם כך ישמעאל נקרא נולד אחרי נפלים, שפטור מפדיון הבן. אבל יצחק הרי הוא פטר רחם לאמו קשה מדוע אברהם לא פדה אותו? והרי מובא בגמרא במסכת יומא (דף כח ע"ב) שאברהם אבינו קיים את דיני התורה עוד קודם שניתנה.

וניסה לתרץ שם שלפי המאן דאמר המובא בגמרא במסכת בבא בתרא (דף קמא ע"א) שנולדה לאברהם בת, אפשר לומר שהייתה היא תאומה ליצחק, ואם כן נולדו שניהם כאחד או שהיא נולדה קצת לפניו, וממילא פטור מפדיון.

והביא שבפירוש תפארת יהונתן לרבי יהונתן אייבשיץ (על הפסוק: "וימל אברהם") כתב כן שבת זו הייתה תאומה של יצחק.

אולם דחה זאת על פי מה שכתבו תוספות בגמרא במסכת בבא בתרא (שם) שבת זו הייתה יותר קטנה מיצחק, או שנולדה מהגר ולא משרה. ולכן כתב ליישב על פי דברי הגמרא במסכת נדרים (דף לב ע"ב) שניטלה הכהונה משם בן נח וניתנה לאברהם, וכיון שהיה אברהם "כהן אם כן פטור מפדיון.

מדוע יצחק הלך יצחק ללמוד תורה אצל שם רק אחר מעשה העקידה ולא לפני העקידה?

בספר הש"ך על התורה (מגורי רבינו האר"י) מתרץ: שלא רצה אברהם אבינו ע"ה להחזיר את יצחק לביתו, כי מרוב אהבתו ליצחק שכמעט שלא נשחט, הרי האהבה כפולה ומכופלת, ויש תענוג הגשמי להסתכל על בנו יחידו אהובו, בפרט עתה לאחר שהוכפלה האהבה שכמעט שלא נשחט, נתיירא אאע"ה שמא יתעורר בלבו אהבה גדולה כזאת על יצחק, עד שיכנס הרהור בלבו לתהות על הראשונות, משהו דמשהו דק מן הדק, ולכן שלחו מעל פניו להעלות האהבה הגדולה לאהבת ה'.

החיד"א בספרו בניין דוד מתרץ: על פי מה דאיתא בגמרא במסכת ברכות (דף ה' ע"א) אם רואה אדם שייסורים באים עליו יפשפש במעשיו, פשפש ולא מצא "יתלה בביטול תורה" והקשו הקדמונים הרי ביטול תורה הוא מעבירות החמורות, אם כן איך אמרינן פשפש ולא מצא עבירות, יתלה בביטול תורה? והביא התולדות בפרשת בשלח בשם הגה"ק מוהר"ם מבראד זצ"ל כי אין דומה ביטול תורה של איש פשוט לשל איש צדיק דתורתו של צדיק נחשב מאוד בשמים, וזו היא כוונת הגמרא פשפש ולא מצא שום עבירה, אם כן הוא צדיק גמור, יתלה בביטול תורה שבה עליו עונש על שביטל תורה כזו אשר חשוב מאוד בשמים, והנה אם הבחור לומד בביתו אצל אבותיו יש לו קצת ביטול תורה מחמת טרדות שונות, ולכן לאחר שראה אברהם אבינו גודל ערכו של בנו שהיה מוכן למסור נפשו לה' ותורה של אדם גדול כזה נחשב מאוד בשמים, לכן שלחו לשיבה שלא יבטל כלל מלימודו.

הנציב מוולוז'ין בספרו העמק דבר מתרץ: קרוב לומר כי באשר סיים ה' עקב אשר שמעת בקולי, התבונן כי כך רצון ה' לעסוק בדברי תורה, ואף על גב שאברהם למד עמו, מכל מקום לענין התבוננות בדברי תורה טוב שיהיה משני מקומות כמו דאיתא בגמרא במסכת עבודה זרה (דף י"ט ע"א).

***

מדוע מברכים ברוך דין האמת על אשתו של לוט הרי אין מברכים ברוך דין האמת רק כשיש צער?

הלכה הזו והרי אי אפשר לראות את זה היום, ואם כן זה אינו נוגע לחי היום יום?! וצ"ע.

ובשער הציון (סימן רי"ח ס"ק כ"ב) הקשה על הלכה זו: ולא ידענא, לפי מה שמבואר בדברי מרן השולחן ערוך (סימן רכ"ה סעיף ט) דברכת דין האמת הוא דווקא כשמצטער על העניין, ולפיכך לא מברכין על עובד גלולים, אם כן אשתו של לוט שהיא בוודאי איננה ישראלית, מדוע מברכים עליה ברוך דין האמת.

ומתרץ: ואולי דמצערינן על שלא הועיל זכות של אברהם להצילה, שזה מורה על תוקף הדין.

וכן בשו"ת הלכות קטנות (חלק ב' סימן קצ"ב) הקשה לפי המ"ד או"ח (סימן רכ"ה ס"ט) שאין לברך דין האמת אלא על משונה שהוא מצטער עליו, מאי שנא אשתו של לוט שכן מברכים. ומתרץ: דרק על עובד עבודה זרה אין מברכים, ברוך דין האמת, אבל אשתו של לוט לא נמצא שעבדה עבודה זרה, לכן מברכים עליה.

***

הרואה ים המלח האם צריך לברך על זה ברכת עושה בראשית?

אבל הגר"ש ז' אוירבאך זצ"ל בספרו הליכות שלמה הלכות תפלה (סימן כ"ג ס"ק מ"ג) כתב דהרואה ים המלח אין מברך על זה עושה מעשה בראשית, כיון דאינו ממעשה בראשית, אלא נוצר לאחר זמן, כמו שכתב רש"י (בפרשת לך י"ד ג) על הפסוק עמק השדים הוא ים המלח, "עמק השדים וז"ל כך שמו, על שם שהיו בו שדות הרבה, "הוא ים המלח" לאחר זמן נמשך הים לתוכו ונעשה ים המלח.

וכן הגר"ש וואזנר זצ"ל בספרו שו"ת שבט הלוי (חלק ט' סימן מ"ז) נשאל בעניין ברכת עושה מעשה בראשית על הים המלח, וכתב דכיון דהויה ספק אם הויה בכלל מעשה בראשית לכן אינו מברך.

ובנימוקי יוסף (או"ח סימן רכ"ח) מביא בשם ספר הפרדס סברה אחרת מדוע אין מברכים על ים המלח: כיון דהויה מין קללה מה

"וישב אברהם אל נערי".

וכתב על כך במדרש רבה (פרשה נ"ו) הקשה: ויצחק היכן הוא? ומתיר המדרש בשם רבי ברכיה דשלחו אצל שם ללמוד תורה, משל לאשה שנתעשרה מפלכה, אמרה הואיל ומן הפלך הזה התעשרתי עוד אינו זו מתחת ידי לעולם, כך אמר אברהם כל שבא לידי אינו אלא בשביל שעסקתי בתורה ובמצות לפיכך אינו רוצה שתזוז מזרעי לעולם.

והקשו המפרשים: מדוע דווקא אחר מעשה העקידה שלח אברהם את יצחק ללמוד תורה אצל שם ולא לפני מעשה העקידה?

הכתב סופר בפרשה מתרץ: מכוון שיצחק היה קדוש כעולה תמימה, והרי יש איסור שלא למעול בעולה כמו שכתוב לא תעבוד בבכור שורך ולא תגוז בכור צאנך, וחשש אברהם שמא יכבדנו יצחק כבן שמכבד אביו, והרי אסור לו ליהנות ממנו שלא למעול בקדושת קרבן עולה, ולכן שילחו מעל פניו כדי שילמד תורה בשיבת שם.

עוד מבאר הכתב סופר: להיות כי בשלוח האב את בנו מעל פניו יש בו שני דברים המעכבים, אחד אולי לא יוכל הבן הרך וענוג מאוד ונפשו קשורה בנפש אבותיו לסבול שירחיק נדוד מאבותיו גם אם ימצא שם כל צורכו והאבות יחזיקו על ידו, השני גם יש לחוש אולי תחת שיעלה מעלה מעלה ירד מטה מטה יתחבר עם מריעים וילך דרכים עקלקלות, לכן לא שלח אברהם את יצחק לשיבה, הגם שידע את נפש בנו כי צדיק הוא מ"מ אל תאמין כתיב, וגם משום טעם ראשון אולי לא יוכל לסבול הריחוק מאבותיו, אבל אחר העקידה שראה גודל צדקתו וטוהר לבבו שלא חס על נפשו והלך להישחט לפני ה' קל וחומר שלא יהיה חס על עצמו ולא יקשה לו להיות רחוק מאבותיו לכבוד ה' ותורתו להרבות חכמה ודעת את ה', וגם אין לחוש שיינטה מדרך החיים ולכן בטח לב אברהם לשלחו מאתו אל בית המדרש של שם.

"ותבט אשתו מאחריו ותהי נציב מלח" (י"ט כו).

איתא בגמרא במסכת ברכות (דף נ"ד ע"ב) הרואה את אשתו של לוט היינו הנציב מלח מברכים שתיים, על אשתו אומר ברוך דין האמת, ועל לוט אומר ברוך זוכר את הצדיקים. וכן קימ"ל במרן השולחן ערוך (או"ח סימן ריח) דהרואה אשתו של לוט מברך ברוך דין האמת.

והקשה הגהות הרד"ל (על פרקי דרבי אליעזר פרק כ"ה ס"ק פ): מדוע הרמב"ם לא הביא את הלכה שרואה אשתו של לוט מברך, הרי אין חולק על זה בגמרא.

ותירץ: שאפשר שבימיו של הרמב"ם כבר נתכסה אותו נציב מלח במים, וכמו שראה כתוב שהיה בסביבה ההיא רעידת אדמה, וים המלח יצא ממקומו ושטף כברת ארץ סביבו ובתוכה היה נציב מלח, ולכן לא הזכירו הרמב"ם כיון שזה כבר אינו נוגע ברכה זו. ולכאורה יש להקשות על כך: אם כן מדוע הטור ומרן השולחן ערוך כן מביא את

כתב מרן השולחן ערוך (אורח חיים סימן רכ"ח סעיף א) על ימים ונהרות, הרים וגבעות ומדברות, אומר בא"י אלוקינו מלך העולם עושה מעשה בראשית.

יש לחקור הרואה ים המלח האם נמי מברך ברכת עושה מעשה בראשית או דילמא אינו מברך כיון דלא נברא בששת ימי בראשית.

הנה במור וקציעה (או"ח סימן רכ"ח) כתב דעל ים המלח נמי מברכים עושה מעשה בראשית. וכן כתב בתפארת ישראל (מסכת פרה פרק ח) בועז ס"ק ד', ובמסכת מקוואות (פרק ה' יכין ס"ק ל"ד) שגם על ימה של סדום צריך לברך.

מברכים על מיתות בית דין, לפי שהקב"ה חס על ברייתו, ואינו חפץ במיתתן של רשעים, ולפיכך, אין מברכים עליהן, וכעניין שאמר, שאין אומר ברכה, על הפורעניות, ומהאי טעמא נמי, אין מברכים על מים אחרונים, לפי שבאים משום מלח סדומית, ואין לברך על הפורעניות.

שנעשה בגזירת סדום, וקימ"ל בגמרא במסכת ברכות (דף מ ע"ב) רבי יהודה אומר כל שהוא מין קללה אין מברכים עליה, לכן אין מברכים על זה כלל.

וחידוש מעניין מעין זה: איתא בשו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן (סימן קפט), מובא בברכי יוסף (או"ח סימן קפ"א) שכתב שאין

***

מדוע אשתו של לוט אינה מטמא ומה זה שונה ממת שנשרף והשלד קיים?

ובטעמה דקרא מתרץ: על פי מה דאמרין בפרקי דרבי אליעזר שכל יום לוחכים אותה השוורים עד אצבעות רגליה ובבוקר צומחת, אם כן שלדה כבר כלה מזמן ובריה אחרת היא, לכן אינה מטמא.

הגר"מ פיינשטיין זצ"ל בספרו שו"ת אגרות משה (יורה דעה חלק א' סימן רל) מתרץ: שצריך לומר שהנציב מלח לא נעשה אחר שמתה, אלא שתיכף עודה בחיים נתהפכה לנציב מלח, וממילא לא הייתה בעולם כמו שאר המתים, שהרי אין חיות ונשמה במלח, אבל כיון כשהייתה בשר ועצמות לא מתה לא שייך דין טומאת מת. ולכן חשיב זה לוודאי עד שחושב לשואלים דברי בורות, ולא דמי לאפר שרופים שמת כבר כשהיה עדין בשר ועצמות.

איתא בגמרא במסכת נדה (דף ע ע"ב) אנשי אלכסנדריה שאלו את ר' יהושע בן חנניה האם אשתו של לוט מטמא, ופשט להן מת מטמא, ואין נציב מלח מטמא.

ומקשים בהגהות הרד"ל על מסכת נדה (דף ע' ע"ב) וכן בשו"ת אגרות משה (יורה דעה חלק א' סימן ר"ל) ובטעמה דקרא: מאי שנא ממת שנשרף ושלדו קיימת כמו שמבואר בגמרא במסכת נדה (דף כ"ז ע"ב) דמת אף על פי שנשרף ונהפך לאפר מטמא, וגם כאן שלדה קיימת כמו שכתוב בפרקי דרבי אליעזר (סוף פרק כ"ה)?

בהגהות הרד"ל מתרץ: מכיוון שאשתו של לוט שנהפכה לגוף אחר, והוא ליה כמת שנשרף ואין שלדו קיימת, לכן אינה מטמא.

***

למה אומרים על אדם ששתה יין יותר מדאי שהוא: שיכור כלוט ולא שיכור כנח?

וביקש מאת הגר"א אבלי שיעשה עמו חסד וייתן לו מכתב המלצה לעשירי היהודים בוילנה שיעזרו לו במצווה זו של הכנסת כלה. נענה לו ר' אבלי ונתן לו את המלצתו לאחר שבועות אחדים מצאו את אותו אדם מוטל שיכור ברחוב ומכתב ההמלצה מתגולל על ידו, לקחו העוברים ושבים את המכתב והביאו אותו אל ר' אבלי ואמרו, יראה רבינו על מי הוא ממליץ לטובה ולמי הוא נותן המלצות. ענה ר' אבלי ואמר וכי מפני שוטה זה שקלקל אשנה אני את מעשי ואת דרכי ולא ארחם על הבריות. לאחר שנתפקח אותו אדם משכרותו בא שוב לרבינו וסח לפניו את צערו כי אבד ממנו מכתב ההמלצה והוא מבקש שיתן לו מכתב אחר. נענה ר' אבלי ואמר לו, תודה אני חייב לך, כי על ידך אני מבין את הפתגם השגור בפי ההמון פלוני שיכור כלוט, ומעודי הייתי תמה מדוע העולם מכנים את השיכור דווקא ללוט ולא לנח, והלא נח השתכר לפני לוט ואם כך צריכים לכנות כל שיכור - שיכור כנח. ואתה הנחות את דעתי ותרצת את תמייהתי, נח שתה מיינו לאחר שכבר השיא את כל בניו ובנותיו, לפיכך לא הצביעו עליו הבריות, אבל לוט שעדיין היו לו שתי בנות להשיא תמהו עליו העולם, נצרך אתה לבריות איך אתה מרשה לעצמך להתגולל שיכור בחוצות העיר, ומכאן נלקחה האמרה איך אתה מרשה לעצמך להיות שיכור כלוט.

"ותשקין את אביהן יין בלילה ההוא ותבא הבכירה ותשכב את אביה ולא ידע בשכבה ובקומה (יט לג).

בגמרא במסכת עירובין (דף סה ע"א) אמר רבי חנינא לא שנו אלא שלא הגיע לשכרותו של לוט אבל הגיע לשכרותו של לוט פטור מכולם.

ויש להבין מפני מה מדמים את השיכור דווקא ללוט הרי אף נח שתה ונשתכר, כפי שנאמר בפסוק: "ויחל נח איש האדמה וייטע כרם וישת מן היין וישכר", ולמה לא יאמרו שיכור כמו נח שקדם ללוט?.

בספר יחלק שלל כותב בביאור דבר זה, ששיכור כלוט פירושו שאינו זכור כלום ממעשיו, וכמו שכתוב לגבי לוט "ולא ידע בשכבה ובקומה", אמנם אצל נח הרי כתיב "וייקץ נח מיינו וידע את אשר עשה לו בנו הקטן" ועל כן מוכח ששכרותו לא הייתה שכרות גמורה ועל כן פשוט שבשכרות כזו לא סגי לפוטרו מכל המצוות.

בספר באר בשדה מביא שהגאון רבי אברהם אבלי פאסוואלר זצ"ל הסביר זאת בשעת מעשה שהיה, דפעם בא אליו אחד והתחיל לספר לפניו את צרותיו שהוא עני ואביון ואין לו במה לפרנס את משפחתו ומלבד זה יש לו שתי בנות שכבר הגיעו לפרקן ואין לו במה להשיאן

***

מי היה התינוק הראשון שישן בעריסה?

אלף אלפים ורבי רבבות יוצאים מבניו של תינוק וחלוש זה ואתה תיפול ותמות ביד בניו.

ובביאור מה שאמר עוג על יצחק שהוא בריאה שפופה נמוכה וחלשה, ממשך המדרש שם ומבאר שמעולם לא השכיבו תינוק בעריסה לנדנדו, והראשון שהיה כן היה יצחק שנולד קטן וגדל במשך זמן ארוך כדרך תינוק בדורות שאחריו, ואילו כל הנולדים לפניו מימות עולם נולדו וגדלו בזמן קצר עד שלא הוצרכו להינשא על כפי אימם ולהינתן בעריסה.

"ויגדל הילד וייגמל ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק" (כא ח).

במדרש בבראשית רבה (נג י) מובא מדוע נקרא זה "משתה גדול" משום שעוג מלך הבשן וכל הגדולים שבמלכים היו באותו משתה. ובאותה שעה אמרו לו המלכים לעוג וכי לא היית אומר בעבר "אברהם" - פרדה עקרה ואינו מוליד", ועתה תראה את הנס שעשה לו ה' ונולד לו בן. אמר להם תראה את המתנה שהקב"ה נתן לו שהיא שפלה נמוכה וחלשה אם אני נותן את אצבעי עליו אני ממעך אותו, אמר לו הקב"ה לעוג מה אתה מבזה את מתנתו של אברהם, חייך שתראה בסוף ימיך

לאחר מספר שנים של הדפסת והפיצת עלון זה בארץ ובחו"ל, מאחר והוצאת העלון כרוכה בהוצאות כספיות גדולות, לצערנו הרב אנו נאלצים לצמצם מאוד את כמות הדפסת והפיצת העלונים. מעוניין לזכות את הרבים? אתה יכול בשמחה להדפיס עלון זה ולהפיצו באזור מגורך. ניתן לעזור בהוצאת והפיצת העלון ולהקדיש עלונים לזכו הרבים לבריאות אוישר נחת ושלום ולע"ז קרובים וידידים. המעוניין להיות שותף בהוצאת העלון ולזכות את הרבים יוכל לפנות לטלפון: 052-814448 ניתן ולהיות שותף בזיכוי הרבים ולתרום בביט בטלפון: 052-8144488